

GEM 2015.

Hrvatski zaposlenici izrazito su inovativni, ali tvrtke tu poduzetnost ne iskorištavaju

Domaća poslovna scena i dalje je na globalnome poduzetničkom začelju. Jedine dvije komponente poduzetničke okoline (fizička infrastruktura s telekomunikacijskom mrežom i dinamika unutarnjega tržišta) prema kojima Hrvatska bolje stoji nisu dovoljne da povuku poduzetničku aktivnost

Najveće svjetsko istraživanje poduzetničkoga kapaciteta zemalja (Global Entrepreneurship Monitor – GEM) prošlog je petka u Bostonu objavilo rezultate za 2015. I gdje je Hrvatska? Prema mnogim pokazateljima i dalje na začelju. Treba li nas to iznenaditi? Ne. Ništa tu nije novo, ali iznenađuje ipak koliko naša upornost da ništa ne činimo može trajati i kako na to pristajemo.

piše **SLAVICA SINGER**
autorica Global Entrepreneurship Monitora 2015./2016. (s Donnem Kelley i Mikeom Herringtonom)

Mjera poduzetničkoga kapaciteta Poduzetnički kapacitet neke zemlje određen je kombinacijom različitoga poduzetničkog djelovanja koja se sastoji od broja pokrenutih poslovnih pothvata, broja onih koji od samozaposlenih postaju poslodavci, udjela sve više poslovnih pothvata u gospodarstvu i udjela poduzetnih zaposlenika. Vrlo je važno razumjeti značenje takve šire definicije poduzetničkog djelovanja jer se svakodnevno mogu čuti pogrešna tumačenja političara, novinara i poslovnih ljudi o tome što je poduzetništvo. Poduzetništvo je djelovanje, to nisu mala i srednja poduzeća sama po sebi, zbog broja zaposlenih, zbog visine ukupnog prihoda. Neka su od njih poduzetna (ona koja zapošljavaju, koja rastu jer su inovativna), a takvih je čak i u najrazvijenijim gospodarstvima samo od 9 do 10 posto (u Hrvatskoj samo dva-tri posto). I samo da se podsjetimo da postoji i neka druga realnost, ne samo ova naša u kojoj mnogi misle da se poslovna uspjehnost ostvaruje strategijom 'Plati što kasnije, nemoj platiti zapo-

slene'. U GEM-ovu istraživanju poslovni je pothvat samo onaj koji isplaćuje plaće zaposlenicima! Nitko ne djeluje kao Pale sam na svijetu jer smo svi uvijek u interakciji s nekim pojedincima/skupinama (kupcima, dobavljačima, kreditorima...) i živimo u manje-više promjenjivom kontekstu (tehnoloških promjena, regulatornom okviru, tržištu robe, novca i radne snage...).

Zbog toga GEM mjeri kako pojedinci unutar određenoga vrijednosnog sustava i poduzetničkog ekosustava osobne atribute (percepcija o prilikama, sposobnostima, intencijama) pretvaraju u aktivnost.

U biznis iz nužde Samo 22,3 posto anketiranih odraslih u Hrvatskoj prepoznaje poslovne prilike (prema tom pokazatelju rangirani smo na 56. mjesto od 60 zemalja koje su sudjelovale u GEM-ovu istraživanju 2015.). U Europi su od nas rezigniraniji Slovenci (20,5 posto), Bugari (15,8 posto) i Grci (13,2 posto). Optimizam u prepoznavanju prilika najveći je pak u Švedskoj (70,2 posto) i Norveškoj (68 posto). U Hrvatskoj je poduzetnička aktivnost mjerena pokretanjem novih poslovnih pothvata u posljednjih nekoliko godina zamrznuta na oko osam posto, ali s laganim padom od 8,3 posto 2013. na 7,7 posto 2015. Prema tom pokazatelju u prosjeku smo europskih zemalja, ali informacija o odnosu broja poslovnih pothvata pokrenutih zbog uočene prilike ili zbog nužde (tzv. motivacijski indeks) znatno mijenja hrvatski položaj. Motivacijski je indeks za Hrvatsku 1,0, što znači da postoji jednak broj poduzetnika koji pokreću poslovni pothvat zbog uočene

ŠTO JE GEM

Global Entrepreneurship Monitor (GEM) prati poduzetničku aktivnost od 1999., kad je deset najrazvijenijih svjetskih zemalja (među kojima su bili SAD, Velika Britanija, Izrael, Njemačka, Italija i Švicarska) željelo dobiti odgovor zašto SAD ima vibrantniju gospodarsku strukturu. U Hrvatskoj od 2002. istraživanje provodi istraživački tim s Ekonomskog fakulteta u Osijeku u suradnji s CEPOR-om – Centrom za politiku razvoja poduzetništva i malih i srednjih poduzeća. Istraživanje je 2015. financirala Privredna banka Zagreb uz Hrvatsku banku za obnovu i razvoj, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Ekonomski fakultet u Osijeku i CEPOR.

KOLIKO SU PODUZETNI HRVATSKI PODUZETNICI*

22,3%

prepoznaje poslovnu priliku
Hrvatska je 56. od 60 država

42,3

društveni status poduzetnika
54./60

7,7%

pokreće nove poslovne
pothvate
42./60

61,5

poduzetništvo –
pravi karijerni izbor
27./60

1,0

motivacijski je indeks
54./60

2,8%

'odraslih' poduzeća
(starijih od 3,5 godina)
57./60

4,9%

poduzetno aktivnih zaposlenika
16./60

16,9%

razina inovativnosti
48./60

* U istraživanju je sudjelovalo 60 zemalja koje zajedno pokrivaju dvije trećine svjetskoga stanovništva i blizu 90 posto svjetskog BDP-a.

➔ prilike i onih koji to čine zbog nužde (ostali bez posla, ne mogu se ponovno zaposliti...). I prema tom pokazatelju držimo 54. mjesto od svih zemalja uključenih u istraživanje. Motivacijski indeks jedan je od najvažnijih pokazatelja kapaciteta poduzetničkog djelovanja – oni koji pokreću poslovni pothvat zbog uočene prilike češće su dobro pripremljeni za tu aktivnost i imaju dugoročne namjere za razliku od onih koji su to učinili jer nisu imali drugog izbora. Koliko su te razlike vidljive i povezane s gospodarskom uspješnošću zemlje, dovoljno je prikazati podatke o motivacijskom indeksu Švedske (6,5), Norveške (6,3), Luksemburga (5,6) ili SAD-a (4,8). To znači da npr. u Švedskoj ima 6,5 puta više poduzetnika koji pokreću poslovni pothvat iz uočene prilike u odnosu na one koji to čine zbog nužde.

Malo 'odraslih' poduzeća Prema broju 'odraslih' poduzeća (starijih od 3,5 godine) Hrvatska je s 2,8 posto na 57. mjestu od 60 zemalja uključenih u GEM-ovo istraživanje u 2015. Prosjek za zemlje čijoj razvojnoj fazi Hrvatska pripada (gospodarstva čiji se razvoj temelji na efikasnosti) jest osam posto. Slaba prisutnost 'odraslih' poduzeća uz nizak motivacijski indeks govori o veoma krhkoj gospodarskoj strukturi Hrvatske.

Ipak, nije dovoljno prepoznat kapacitet poduzetničkog djelovanja, odnosno poduzetnička aktivnost zaposlenika, koja pokazuje koliko zaposlenici sudjeluju u inovativnim aktivnostima poduzeća i pridonose stvaranju novog proizvoda, nove tehnologije, novog tržišta... Prema tom pokazatelju poduzetničke aktivnosti Hrvatska je s 4,9 posto poduzetno aktivnih zaposlenika na visokome 16. mjestu od svih 60 zemalja uključenih u GEM – na prvim su mjestima Norveška (9,9 posto), Australija (8,5 posto), Kanada (7,1 posto), SAD (7 posto); slijede Irska (6,6 posto), Izrael i Švicarska (6,5 posto), Švedska i Nizozemska. Zanimljivo je da zemlje kao što su Bugarska (0,4 posto) i Mađarska (2,1 posto) imaju znatno niže udjele takve poduzetničke aktivnosti; ondje bi se to moglo vezati uz naslijeđe organizacijske kulture poduzeća iz socijalističkog razdoblja.

Zanimljivo je kako kod nas tu važnu komponentu poduzetničkoga kapaciteta zemlje poslodavci ne prepoznaju dovoljno kako bi stvorili novu organizacijsku kulturu koja bi podupirala takvo uključivanje zaposlenika. Međutim, ne prepoznaju je ni sindikati, koji bi to mogli iskoristiti kao element pregovaračkog položaja.

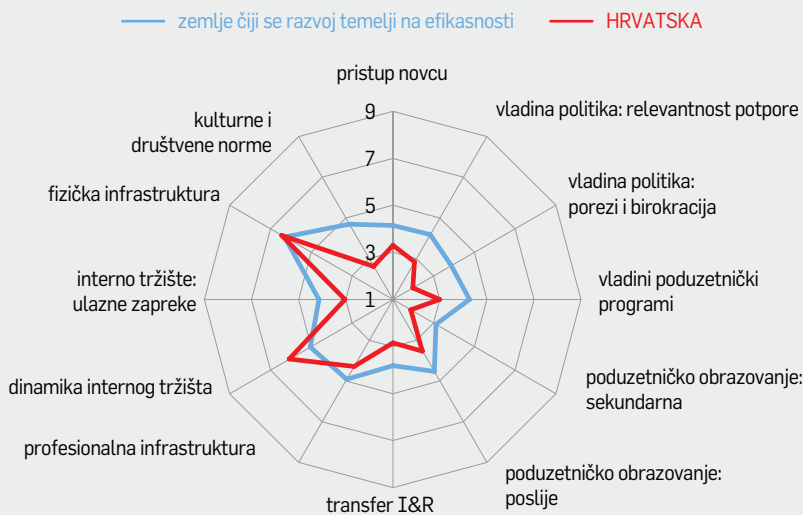
Egzotične tvrtke koje rastu Poduzeća koja rastu mjere se svojim doprinosom otvaranju novih radnih mjesta, inovativnosti i internacionalizaciji. Budući da je mala zemlja, za Hrvatsku je izvozna aktivnost neizbježnost i prema tome se izdvaja od mnogih zemalja obuhvaćenih GEM-ovim istraživanjem. Međutim, prema razini inovativnosti (mjereno koliko su proizvodi hrvatskih poduzeća novi na tržištu) na 48. je mjestu od 60 zemalja. Koliko smo neosjetljivi na informacije o tome gdje

DRŽAVA STVARA VIŠE ZAPREKA NEGO ŠTO DAJE POTPORE

Poduzetnička aktivnost, bez obzira na to je li riječ o samozapošljavanju, poslodavcu ili ambicioznom poduzetniku koji želi rasti ili poduzetnom zaposleniku, uvijek se događa u kontekstu. GEM prati kvalitetu poduzetničkog ekosustava i društvenih vrijednosti koje oblikuju poduzetničko ponašanje pojedinaca.

Uspješni poduzetnici u Hrvatskoj ne uživaju visok društveni status. Takvi se poduzetnici najviše poštuju u Izraelu i Finskoj. Prema tome je Hrvatska na 54. mjestu od 60 zemalja uključenih u GEM-ovo istraživanje u 2015. Unatoč tome poduzetništvo kotira nerazmjerno visoko kao dobra karijerna prilika, po čemu smo na 27. mjestu. No to više govori o (ne)perspektivnosti u drugim

djelatnostima. Poduzetnički ekosustav u Hrvatskoj daleko je ispod dostignuća zemalja čiji se razvoj temelji na efikasnosti, a u toj je razvojnoj fazi i Hrvatska. Jedine dvije komponente poduzetničke okoline (fizička infrastruktura, koja uključuje i telekomunikacijsku mrežu, i tempo unutrašnjeg tržišta) prema kojima Hrvatska bolje stoji nisu dovoljne da povuku poduzetničku aktivnost. Posebno ograničavaju pristup novcu (tj. nerazvijenost financijskog tržišta zbog nedostatka rizičnoga kapitala), Vladina politika prema porezima i birokraciji, ulazne zapreke na internom tržištu, nedostatak obrazovanja za poduzetničke kompetencije na sekundarnoj razini i neodgovarajuća povezanost poduzeća s istraživačkim institucijama.

smo u usporedbi s drugima, govore neki primjeri preporuke od prije nekoliko godina. Da bismo povećali konkurentnost, predložili smo da Vlada pokrene vaučerski sustav za suradnju poduzeća i istraživačkih institucija na razvoju novih proizvoda, tehnologija, poslovnih modela itd. (po uzoru na Nizozemsku) te da se pokrene sustav potpore suradnje poduzeća s industrijskim dizajnerima (po uzoru na Finsku). Ništa se nije dogodilo. Ili, nedostatak rizičnoga kapitala – predložili smo da država pokrene državni fond rizičnoga kapitala (po uzoru na Finsku) radi stvaranja potrebne raznovrsnosti financijskih proizvoda na tržištu. I opet ništa.

Postoji pjesma **Boba Dylana** koja govori o protoku vremena i nečinjenju – je li moguće da ipak uhvatimo korak barem s prosjekom zemalja čijoj razvojnoj razini pripadamo ili se potrudimo učiniti više i brže od drugih te postanemo lokacija od interesa za mlade, za investitore, za sve nas? ■